STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 11437

DI ERD ERVAKHT

Leib Naidus

•

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

לייב ניידוס

די ערד ערוואכט

לייב ניידום

(געבאָרן אין יאָר 1890—געשטאָרבן דעם 23־טן דעצעמבער 1918).

שער-בלאַט און בילד געצייכנט—מ. לייבאָוויסקי.

די ערד ערוואכט.

לאָז די צירקן, וואַרף די קראָמען —
ס'יאָגט דער שניי אין מוטנע שטראָמען
ס'שמעקט מיט פייכטער, פרישער ערד;
ביסטו נאָר ניט עובר בטל, —
טו אַ זעץ זיך אויפן זאָטל,
און — אַ שמיץ דעם פלינקן פערד!

פרעג קיין קשיות, זוך קיין עצות —
שטייפער, שטייפער צי די לייצעס,
טרינק אין לופט דאָס וואַר'מע גאָלד!
שריי: „דער פרילינג איז געבאָרן!"
און צעבלאָז עס אין דיין האָרן
ווי אַ קיניגס אַ העראָלד!

ס'טוען תפילה דעמבעס הויכע,
וואָס זיי זיינען אַלע זוכה
ווידער פילן גרינס און שטראַל.
און די שטיקער אייז צו־להכעיס
מורמלען טייכלעך שטילע ברכות,
און בעריאָזקעס זאָגן טל...

ס'ווערט דער הימל בלויער, העכער,
בושלעס שטייען שוין אויף דעכער,
שוואַלבן רוישן שוין אין לופט;
ס'ווילט זיך שרייען, וועמען רופן,
און דאָס האַרץ איז בגילופין
פון דעם שיכורדיקן דופט...

נעכטן — שניי, און איצטער—וואו־זשע?..
ס'בליצט אין זון אַ ברייטע לוזשע,
שטראַלן ברעקלען זיך אין איר;
שקָצים פליושקען זיך און שפרינגען,
שפריצן וואַסער, לאַכן, זינגען,
לאָזן שלאַנגען פון פאַפיר...

אַלע טאָלן — גרין פאַרוואָקסן;
דאָרטן אַקערן צוויי אָקסן,
דאָ — אַ דאַרער ברוינער פערד.
ס'האַלט דאָס פויערל אין שמייסן,
און די אַקעראַייזנס רייסן,
פליקן שאַרף די שוואַרצע ערד.

ביז ס'פאַלט צו דעם אָוונטס שלייער,
גייט אין פעלד אַרום דער זייער,
וואַרפט די הויפנס זאָמען שנעל;
ליגן שטיל אין דר'ערד די זאָמען,
ווי אַ ליד, נאָך אָן אַ נאָמען,
וואָס עס רייפט אין דיכטערס זעל...

דאָרשטיק גיך, ווי בחיפּזון,
שפּראָצן בלימלעך אויף און גראָזן
אומעטום, אין סאָד און פעלד;
אָט־אָ — צען, און אָט — שוין הונדערט.
און זיי גלאָצן־אָן פאַרוואונדערט
גאָטס צעשפּרייטע ווייסע וועלט.

ערשט — נאָך נאַקעטע געשטאַנען,
שוין באַבלעטערט די קאַשטאַנען,
און די אָלכע, און דער גראַב;
נעם אין האַנט אַ בלאַנקן מעסער,
קלייב דיר אויס אַ צווייג, וואָס בעסער,
און שנייד אויס אַ וואַנדער־שטאַב...

גוט צו זיין איז אונטערוועגנס
אין די ערשטע וואַר׳מע רעגנס,
און זיך צוהאָרכן פאַרקלערט,
ווי די טראָפּנדלעך די לויע,
פול מיט דאָרשטיקער הנאה
טרינקט די אויפגעוואַכטע ערד...

שענער, רייפער ווערט אַלץ ניסן, —
אייל־זשע, וועלט, פון פרייד געניסן,
צוויטשערט, שוואַלבן! גרעזל, שפּראָץ!
איטלעכס ווערימל און שטיינדל
לעכצט צו זען דער זונס אַ חנדל,
זען דעם גרויסן חסד גאָטס...

לינד און ליכטיק! פּרשה שמיני!
ס׳קלינגען טרעלן דראָבנע, דינע:
פייגל פליען נאָנט און ווייט;
יענע — שיטן זילבער־ריימען,
די פאַרריכטן אַלטע היימען —
ליד און לעבן ווערט באַנייט...

ס׳ווערט די וועלט פון פרייד משוגע,
באַריש ווערן אַלע קלוגע,
ס׳פיבערט וואַנזיניק דאָס בלוט;
ס׳הירזשען פערדלעך, ס׳מעקען ציגן
ס׳לאַכן שטראַלן, ס׳זשומען פליגן, —
אַלע צאַפּלען אומבאַרוט...

פאַר דער יונגער פּראַכט פון שטראַלן
מאַכן אויף זיך שוין די שטאַלן:
רואיק שלעפּט זיך קו נאָך קו,
זאָרגלאָז לויפן שוין די לעמער,
און דער פאַסטוך שפּילט זיין זמר
אויף זיין פייפל: „דו־דו־דו"...

קאַטשקעס שווימען שוין אין וואַסער,
ווי אַ העלער קול מבשׂר
הילכט ביים פלויט דער קריי פון האָן;
לעבן גאַניק אויפן קלעצל
צערטלעך וואַרימט זיך אַ קעצל,
אין זיין פרילינגס־טרוים פאַרטאָן...

טוט אָקאָרשט אַ קוק אויף זשוקן:
אָט־אָ ליגט ער אויפן רוקן,
און אָט פאַלט אין קאָפּ אים אַיין
כאַפּן גאָר זיין אייגן ווידל,
און ער דרייט זיך, ווי אַ דריידל,
אויס און איין, אַלץ אויס און אַיין...

ביי די סאַזשלקעס די בלויע
הילכן קלעפּ: דאָס פּאַטשט אַ גויע
לעבן וואַסער אויס די וועש...
שאַ, וואָס איז פאַר אַ מוזיק עס?...
מיט אַ זעלטענער מתיקות
הערט מען קוואַקען שוין די פרעש...

ס׳לויפט דער טייך אין גרינעם עיגול
מיט זיין דורכזיכטיקן שפּיגל,
ווי אַ בלוילעכער קריסטאָל;
דראָבנע פלאָטקעס זעט מען שמייען,
ס׳טוט אַ בליץ אַ גאָלד׳נער שלייען
אויף דער אויבערפלאַך צומאָל...

ס׳שלעפּט זיין נעץ דער אָר׳מער פישער,
און אַ פייכטער דופט אַ פרישער,
קילער טייך־דופט טוט אַ זעץ;
דורך צעפוילטע וואַסער־פלאַנצן
שופּן זילבערנע זיך גלאַנצן
אין דעם נאַס־אַזשורנעם נעץ...

טרייער שמייכלט אַלץ אַווראָרע,
קושט די גרינע זייד־עֲטָרה
אויף דעם וואַלדס געלאָקטן קאָפּ;
ס׳שמעקט מיט קילקייט און מיט סמאָלע,
און אין מאָך איז אַ בּהָלה
פון מוראַשקעס אויף־און־אָפּ...

ס׳שטייט דער גאָרטן שלאַנק, גרין־קעפּיק,
ס׳לויכטן קנאָספּן פריש און קלעפּיק,
יעדער בּוים — אַ יונגער העלד;
ווידער בּלימלען זיך די קלומבּעס, —
ווי אַ סודיקער קאָלומבּוס
וואָלט אַנטדעקט אַ נייע וועלט!

אין דער גרינער נאַכט פון גראָזן
שפּילן גרילן־ווירטואָזן
אַזוי האָפּערדיק און בּראַוו;
מוקן קאָן מען שוין געפינען,
און פון זשומענדיקע בּינען
פליט אַ גאַנצער עֶרֶב־רַב...

ווי אַ יַחסן אַ בּאַוואוסטער,
אַ געזעצטער און אַ יוסטער,
גייט דער שטאָרך פעלד־אויס, פעלד־איין;
שפּרייזט זיך שטאָלץ, רויט־אָפּ צו בּיסלעך
און די יחוסדיקע פיסלעך
שטעלט מיושבדיק און פיין...

מיט זיין כּלומרשטדיק=נאַאיוון
ליבן שמייכל קומט דער סיוון, —
שאַרפער, רייכער ווערט דער דופט;
וואו=דער ערנסט, וואו=דער שפּיל איז
ווי אַוואַנזיניקע לילית
וואָלט פאַרפירן אונז געבּרובט...

ס'ציט און ס'רייצט דער דופט פון בּעזן,
ס'ווילט זיך איינטונקען דאָס ווּעזן
אין די בּליטן בּלוי און ווייס;
און די רירנדע נאַרציסן
וועקן אויף אַ ווײ אַ זיסן,
און עס וואַרט דאָס בּלוט אויף נייס...

בּונטער ווערן די לאַנדשאַפטן
און עס יערן רייף די זאַפטן
אין די אָדערן פון ערד;
און די שמעטערלינגען פאַלן
ווי בּאַרוישט פון דופט און שטראַלן,
ווי פון יונגן גליק פאַרצערט...

ליבּער הײמלעכער שבועות!
ווען אַ יום=טובדיקן שמועס
פירן גרעזעלעך אין פעלד;
ווען עס ווערט די ערד נתעלה,
און עס דוכט, עס ווערט גאָטס כּלה
די געבּענטשטע פרילינגס=וועלט...

כ׳שפרייז און כ׳טרינק די לופט די בלויע
מיט אַ סודיקער הנאה,
לאַנגזאַם שטעלנדיק די פיס...
אויף דער גרינער פעלדער־שיינקייט
ליגט אַ מאָדנע רייפע ריינקייט,
רוט די האַרציקייט פון רוח...

גאָט, ווי פּרעכטיק איז די שקיעה!
ווי אַ גאָלדענע יריעה
וואָלט דעם מערב־ברעג פאַרהילט...
און עס דוכט, ווי אין גן־עדן
אַ מיסטעריע פון פריידן
וואָלטן כּרובים עס געשפּילט...

שאַ, ס׳לעשט־אויס דער לעצטער זכר...
ס׳פאַלט אַ טונקל צו אַ ווייכער...
האָרך די נאַכטיגאַל און שווייג.
ווי אַ רואה ואינו נראה
שיט זי שטיל די טרעלן אירע
פון דעם טונקעלן געצווייג...

אַך, ווי באַנג און היימלעך איז מיר
פון איר אויסטערלישן מיזמור,
פון איר זעלבסט־פאַרליבטן קלאַנג;
האָרך נאָר, האָרך נאָר: עס איז ניכּר,
ווי זי ווערט אַליין שוין שיכּור
פון איר אייגענעם געזאַנג...

ס'הענגט אַריבער דער אַלייע,
ווי אַ זילבערנע קמיע,
די לבנה, שטראַלן טיילט...
ס'בלייכן עפּל־ביימער ווייסע,
ווי בת־מַלכות פון אַ מַעשה,
וואָס די מאַמע האָט פאַרציילט...

און אַ פלוצלונג אַ באַגליקטער,
שריי איך אויסעט, אַן אַנטציקטער
צו דער אויפגעבליטער וועלט:
— אָ, מַה טובו אוהלֶיךָ!
שטיל אַרום... און נאָר דאָס עכאָ
חזרט־איבער עס אין פעלד...

ערקלערונגען צו די שווערע ווערטער.

עובר-בטל — אויסגעוועבט.

אַהעראָלד — אַ קיניגלעכער שליח.

טל — די תפילה אויף כוי.

בגילופין — כאַרשיכורט פריילעך.

בחיפזון — אייליק.

זמר — ליד.

אַ העלער קול-מבשר — אַליכטיקע בשורה.

מתיקות — זיסקייט.

עיגול — קרייז.

אוראָרע — דער גריכישער נאָמען פון דער געטין פון פרימאָרגן, ווערט באַנוצט אַלס באַצייכענונג פון פרימאָרגן בכלל.

עטרה — קרוין.

װירטואָזן — מייסטערהאַפטע שפּילער.

ערב-רב — אַ געמיש פון פאַרשיידענע מינים.

מיושבדיג — גלאַסן, באַטראַכט.

לילית — דער נאָמען פון דער גרעסטער שדיכע; אַ גרויסע שיינהייט.

נתעלה — דערהויבן.

רות — אַ ביבלישע געשיכטע וועגן דער פרוי רות, וועלכע האָט געשטאַמט פון מואב (אַ פאָלק, וואָס האָט געוואוינט אין שכנות מיט די יידן) און איז צוזאַמען מיט איר שוויגער נאָכן טויט פון מאַן געקומען צום יידישן פאָלק. דאָ האָט זי התונה געהאַט מיט איר פאַרשטאָרבענעם מאַנס אַנאָענטן קרוב, בועז. רות'ס אוראייניקל איז געווען דוד המלך. די דאָזיקע געשיכטע איז באַשריבן מיט אַ רירנדער האַרציגקייט.

שקיעה — זון-אונטערגאַנג.

יריעה — אַ פאָרהאַנג.

אַ מיסטעריע פון פריידן — אַ הייליק-סודותדיקע שפּיל פון פריידן.

כרובים — יונגינקע מלאָכימלעך.

אַרואה ואינו נראה — אַזאַ, וואָס זעט יענעם און בליבט אַליין אומבאַמערקט.

מיזמור — אַ געזאַנג.

ניכר — קענטיק.

אָ, מה טובו אוהליך — אַ ביבלישער אויסדרוק פון אַנטציקונג, דאָ געברויכט עס דער דיכטער, כדי אויסצודריקן זיין אַנטציקונג פאַר דער שענקייט פון דער וועלט. (דער טייטש איז: ווי שיין זיינען דיינע געצעלטן)

אַרויסגעגעבן דורך דער צענטראַלער יידישער שול-אָרגאַניזאַציע אין ווילנע.

אַדרעס:

ווילנע, קולטור-הויז פּאָליציי-גאַס הויז זאַלקינד, פּאָסט-קאַסטן 66.

זעצעריי פון דער צענטר. ייד. שול-אָרגאַניזאַציע אין ווילנע.

אויסגעפערטיגט אין „סטערעאטיפּ" פון ש. עטשטיין, ווילנע.